

Zbigniew Długosz

PRZEMIANY DEMOGRAFICZNE W POLSKICH UZDROWISKACH W OSTATNIM PÓŁWIECZU

Abstract: The changes taking place in the last 50 years as a result of the economic transformation, as well as other phenomena, have affected the general conditions of the socio-demographic development, a process also visible in towns and cities of Poland. The aim of the study is to present the demographic situation in towns which at the same time function as health resorts, as regards the state and dynamics of population, migrations, as well as the fundamental demographic structures.

Key words: tourism, health resort, demographics

W dziedzinie podnoszenia stanu zdrowotności społeczeństwa istotną rolę odgrywa turystyka zdrowotna, a w szczególności lecznictwo i rekreacja uzdrowiskowo-rekreacyjna. Mimo że początki tego typu turystyki sięgają odległych czasów i są uważane na jedną z najstarszych form ruchu turystycznego, to w przeszłości stanowiły raczej elitarną formę wypoczynku. Dziś wyjazdy w celach leczniczych stanowią jeden z częstych motywów wyjazdów turystycznych (Carfis 1986, Kowalczyk 2002, Kurek 2007). Znaczenie leczniczych elementów środowiska doceniano już m.in. w starożytnym Egipcie. Miejsca słynące z uzdrawiających źródeł (tzw. Asclepian Sanctuaries) odwiedzali już Grecy (Groch 1991), a potem Rzymianie. Wiele z tego typu ośrodków do dziś zachowało status uzdrowisk, jak m.in. Bath (Aquae Sulis) w Wielkiej Brytanii, Baje (Baiae) we

Włoszech, Aix-en-Provence (Aquae Sextiae) i Vichy (Aquae Calidae) we Francji, Baden (Aquae Pannonicae) w Austrii, Baden (Aquae Helveticae) w Szwajcarii czy Wiesbaden (Aquae Mattiacae) w Niemczech. Także niektóre z dzisiejszych miast swą genezę zawdzięczają m.in. wodom leczniczym m.in. Aachen w Niemczech (Akwizgran = Aquae Grani lub Aquisgranum) jako miejscowość uzdrowiskowa z ciepłymi źródłami siarkowymi (do 74 C°) z czasów frankońskich; czy Budapeszt na Węgrzech (Aquincum), gdzie w I w. u źródeł na terenach celtyckich Rzymianie założyli osadę.

Informacje w tym zakresie w odniesieniu do dzisiejszych terenów Polski, przede wszystkim Sudetów, pochodzą już z XII w. (Kulczycki 1977). Obecnie turystykę uzdrowiskową określa się jako świadome i dobrowolne udanie się na pewien okres do miejscowości posiadającej status uzdrowiska, w czasie wolnym od pracy, co ma na celu utrzymanie lub polepszanie obecnego stanu zdrowia przez wypoczynek fizyczny i psychiczny (Szromek 2007).

Kiedys udawano się „do wód”. Dziś pojęcie tego typu zostało uszczegółowione w poszczególnych krajach. Według ogólnie przyjętych określeń, uzdrowiskiem w Polsce określa się obszar wydzielony w celu wykorzystania naturalnych walorów przyrodniczych, na którym prowadzone jest leczenie uzdrowiskowe (Gaworecki 2000, Gołębski 2002). Status uzdrowiska jest nadawany obszarowi, który przede wszystkim posiada naturalne zasoby surowcowe, krajobrazowe oraz klimat o właściwościach leczniczych, dysponuje zakładami do tego przygotowanymi (szpitale, sanatoria, prewentoria, przychodnie) i wyposażeniem (pijalnie, tęźnie, parki i ścieżki, lecznicze i rehabilitacyjne baseny itp.) oraz infrastrukturą techniczną w zakresie szeroko pojętego zagospodarowania turystycznego (energetyczną, transportową, wodno-ściekową itd.), spełniającą wymagania ochrony środowiska (Kurek 2007).

W myśl polskiego ustawodawstwa, kwestię tę reguluje Ustawa o leczeniu uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych z 28 lipca 2005 r. (Dz.U. Nr 167 poz. 1399). Mogą zatem to być miejscowości lub obszary (gminy) o potwierdzonych (przez właściwego ministra ds. środowiska) korzystnych właściwościach oraz warunkach umożliwiających pobyt w celach zdrowotnych. Z chwilą naukowego zainteresowania się szeroko problematyką uzdrowiskową w XIX w., znaczenie i rola tych miejsc oraz ośrodków nabrała szerszego znaczenia.

W Polsce znajduje się wiele miejscowości o charakterze leczniczym, lecz tylko część z nich posiada status uzdrowiska. Obecnie istnieje w Polsce 44 miejscowości, które formalnie posiadają ów status, przy czym przestrzennie są one nierównomiernie rozmieszczone, gdyż blisko połowa z nich znajduje się w dwóch województwach: dolnośląskim i małopolskim (tab. 1). Jeżeli do tego doliczy się 4 w województwie podkarpackim, to okaże się, że ponad połowa ich leży na terenach górskich. Należy jednak pamiętać, że oprócz tych miejscowości, w Polsce funkcjonuje także 8 ośrodków sanatoryjno-leczniczych niebędących formalnie uzdrowiskami. Są to: Mateczny w Krakowie, Wieliczka, Bochnia i Krzeszowice

w województwie małopolskim w niewielkiej odległości o Krakowa; Magnuszew – wieś gminna w powiecie kozienskim, województwie mazowieckim; Międzyzdroje – miasto w powiecie kamieńskim, województwie zachodniopomorskim; Poniatowa – miasto w powiecie opolskim, województwie lubelskim; Puck – miasto powiatowe w województwie pomorskim.

Tabela 1. Uzdrowiska¹⁾ w Polsce wg położenia i charakteru administracyjnego miejscowości

Uzdrowisko (charakter miejscowości: m – miasto, w – wieś)	Administracyjnie (powiat)	Uzdrowisko (charakter miejscowości: m – miasto, w – wieś)	Administracyjnie (powiat)
woj. dolnośląskie		Żegiestów (w)	nowosądecki
Cieplice Śląskie-Zdrój (d)	m. Jelenia Góra	woj. mazowieckie	
Czarniawa-Zdrój (w)	m. Świeradów-Zdrój	Konstancin-Jeziorna (m)	piaseczyński
Długopole-Zdrój (w)	kłodzki	woj. podkarpackie	
Duszniki-Zdrój (m)	kłodzki	Horyniec Zdrój (w)	lubaczowski
Jedlina-Zdrój (m)	wałbrzyski	Iwonicz Zdrój (m)	krośnieński
Kudowa-Zdrój (m)	kłodzki	Polańczyk (w)	leski
Lądek-Zdrój (m)	kłodzki	Rymanów Zdrój (w)	krośnieński
Polanica-Zdrój (m)	pow. kłodzki	woj. podlaskie	
Przerzeczyń-Zdrój (w)	dzierżoniowski	Augustów (m)	augustowski
Szczawno-Zdrój (m)	wałbrzyski	Supraśl (m)	białostocki
Świeradów-Zdrój (m)	łubański	woj. pomorskie	
woj. kujawsko-pomorskie		Sopot (m)	Sopot
Ciechocinek (m)	aleksandrowski	Ustka (m)	słupski
Inowrocław (m)	inowrocławski	woj. śląskie	
Wieniec-Zdrój (w)	włocławski	Goczałkowice Zdrój (w)	pszczyński
woj. lubelskie		Ustroń (m)	cieszyński
Krasnobród (m)	zamojski	woj. świętokrzyskie	
Nałęczów (m)	puławski	Busko Zdrój (m)	buski
woj. małopolskie		Solec Zdrój (w)	buski
Krynica Zdrój (m)	nowosądecki	woj. warmińsko-mazurskie	
Muszyń (m)	nowosądecki	Gołdap (m)	gołdapski
Piwniczna-Zdrój (m)	nowosądecki	woj. zachodniopomorskie	
Rabka-Zdrój (m)	nowotarski	Dąbki (w)	ślawieński
Swoszowice (d)	Kraków	Kamień Pomorski (m)	kamieński
Szczawnica (m)	nowosądecki	Kołobrzeg (m)	kołobrzesci
Wapienne (w)	gorlicki	Połczyn Zdrój (m)	świdwiński
Wysowa-Zdrój (w)	gorlicki	Świnoujście (m)	Świnoujście

¹⁾ – w dalszej części tekstu pominięto w nazwach miast określenie – zdroj; (d) – *dzielnica, część miasta*; (w) – *wieś*; (m) – *miasto*

Tabela 2. Geneza miast (wiek)/prawa miejskie (rok)

Ośrodek	Początki osadnictwa	Prawa miejskie	Ośrodek	Początki osadnictwa	Prawa miejskie
Augustów	XVI	1557	Muszyna	XIII	1356–?/1934
Busko Zdrój	XII	1287–1870/1916	Nałęczów	XVIII	1963*
Ciechocinek	XIV	1919	Piwniczna Zdrój	XIV	1348
Duszniki Zdrój	XIV	1324	Polanica Zdrój	XIV	1945
Gołdap	XV	1570	Połczyn Zdrój	XIV	1335
Inowrocław	XII	1267	Rabka Zdrój	XII	1953
Iwonicz Zdrój	XV	1973*	Sopot	VIII	1902
Jedlina Zdrój	XIII	1967**	Supraśl	XVI	1824
Kamień Pomorski	X	1274	Szczawnica	XVI	1962****
Kołobrzeg	VIII	1255	Szczawno Zdrój	XIII	1945
Konstancin-Jeziorna	XIX/XX	1952***	Świeradów Zdrój	XVI	1945
Krasnobród	XVI	1576–1869/1994	Świnoujście	XII	1743
Krynica Zdrój	XVI	1889–?/1933	Ustka	XIII	1945
Kudowa Zdrój	XIV	1945	Ustroń	XIV	1956**
Lądek Zdrój	XIII	1270			

* od 1956 r. – osiedle na prawach miejskich

** od 1954 r. – osiedle na prawach miejskich

*** Jeziorna od 1956 r. – osiedla na prawach miejskich przyłączona w 1969 r.

**** od 1956 r. – osiedle na prawach miejskich

Źródło: *Rocznik statystyczny miast 1980*, GUS, Warszawa 1981; *Miasta polskie w tysiącleciu*, red. S. Pazyra, Wrocław–Warszawa–Kraków 1965–1967.

Pośród formalnie funkcjonujących uzdrowisk, 3 znajdują się w granicach administracyjnych miast: Cieplice Śl. – Jeleniej Góry, Czerniawa – Świeradowa Zdrój i Swoszowice – Krakowa, a 12 (Długopole, Przerzeczyn, Wieniec, Wapienne, Wysowa, Żegiestów, Horyniec, Polańczyk, Rymanów Zdrój, Goczałkowice, Solec i Dąbki) – to miejscowości nieposiadające praw miejskich. Zatem pozostałe 29 to ośrodki o statusie miast.

Celem niniejszego opracowania jest przybliżenie aktualnej sytuacji demograficznej tych uzdrowisk w Polsce, które posiadają status miast oraz przemian w nich zachodzących w ostatnich kilku dekadach. Trzeba bowiem pamiętać, że rozwój miast nie odbywa się w sposób harmonijny, przechodzą one okresy rozkwitu, regresu lub stagnacji, a czasami upadku. Objęcie badaniem uzdrowisk tylko miejskich wynika z możliwości pozyskania porównywalnych danych retrospektywnych, a tym samym prezentacji parametrów odnoszących się do stanu

i dynamiki przemian demograficznych. Analizą zostały objęte miasta o różnej funkcji administracyjnej, poczynając od Sopotu i Świnoujścia będących ośrodkami miejskimi na prawach powiatu, przez miasta będące siedzibą władz powiatu: Inowrocław, Augustów, Busko, Gołdap, Kamień Pomorski czy Kołobrzeg, aż po niewielkie miasteczka, jak np. Krasnobród czy Nałęczów.

Tabela 3. Struktura wielkościowa polskich miast – uzdrowisk (stan na 31 grudnia 2009)

Ośrodek	Powierzchnia (km ²)	Ludność	Ośrodek	Powierzchnia (km ²)	Ludność
Augustów	80,9	30 323	Muszyna	24,4	4 965
Busko Zdrój	12,3	16 852	Nałęczów	13,8	4 270
Ciechocinek	15,6	10 846	Piwniczna Zdrój	38,3	5 836
Duszniki Zdrój	22,3	4 888	Polanica Zdrój	17,2	6 850
Gołdap	17,2	13 434	Połczyn Zdrój	7,2	8 462
Inowrocław	30,4	76 137	Rabka Zdrój	36,3	13 071
Iwonicz Zdrój	5,8	1 780	Sopot	17,3	38 460
Jedlina Zdrój	17,5	5 062	Supraśl	5,7	4 625
Kamień Pomorski	10,7	9 124	Szczawnica	32,9	6 050
Kołobrzeg	25,7	44 991	Szczawno Zdrój	14,7	5 601
Konstancin-Jeziorna	17,7	16 871	Świeradów Zdrój	20,7	4 462
Krasnobród	7,0	3 104	Świnoujście	197,2	40 759
Krynica Zdrój	39,7	10 879	Ustka	10,2	16 043
Kudowa Zdrój	33,9	10 111	Ustroń	58,9	15 492
Lądek Zdrój	20,3	5 969			

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Roczników demograficznych* GUS.

Poza nielicznymi wyjątkami (Augustów, Nałęczów, Konstancin-Jeziorna, Krynica, Supraśl, Szczawnica i Świeradów), w większości są to miasta i jako jednostki osadnicze, sięgające swą historią średniowiecza lub jego schyłku. Formalny status miast ośrodki te na ogół otrzymały w odległych czasach, często wcześniej niż zostały uznane za miejsca o walorach leczniczych (tab. 2). Poza Krasnobrodem i Supraślem, ich struktura funkcjonalno-przestrzenna ukształtowana została w okresie, gdy Polski nie było na mapie Europy.

Dzisiejsze miasta uzdrowiskowe w Polsce należą do ośrodków o bardzo zróżnicowanej wielkości, tak pod względem powierzchni, jak i liczby mieszkańców (tab. 3). Do największych terytorialnie należą Augustów, Krynica, Kudowa, Piwniczna, Rabka, Szczawnica, Świnoujście i Ustroń, a więc na ogół ośrodki górskie, natomiast do najmniejszych – Iwonicz, Kamień Pomorski, Krasnobród, Połczyn, Supraśl i Ustka. Pod względem liczby mieszkańców do największych ośrodków należą: Augustów, Inowrocław, Kołobrzeg, Sopot i Świnoujście, a więc

ośrodki powiatowe, natomiast do grupy najmniejszych (poniżej 5 tys.) – Duszniki, Iwonicz, Krasnobród, Muszyna, Nałęczów, Supraśl i Świeradów. Taki stan rzeczy ma swoje przełożenie w poziomie ich gęstości zaludnienia.

Tabela 4. Dynamika zaludnienia w miastach – uzdrowiskach w latach 1950–2009

Ośrodki	1950/ 1960	1960/ 1970	1970/ 1978	1978/ 1990	1990/ 2000	2000/ 2009	1950/ 2009
Augustów	141	138	119	121	106	100	297
Busko Zdrój	146	136	122	130	101	93	296
Ciechocinek	158	122	123	109	102	96	251
Duszniki Zdrój	155	108	109	97	95	89	148
Gołdap	231	133	112	132	105	97	462
Inowrocław	124	116	116	122	102	96	200
Iwonicz Zdrój	167	120	111	105	110	78	200
Jedlina Zdrój	121	100	94	95	93	96	96
Kamień Pomorski	153	137	122	123	102	94	303
Kołobrzeg	246	154	140	126	106	94	662
Konstancin-Jeziorna	117	102	115	103	107	98	147
Krasnobród	-	-	-	-	-	100	-
Krynica Zdrój	151	113	109	114	100	84	179
Kudowa Zdrój	151	100	123	108	103	93	191
Lądek Zdrój	153	117	105	106	101	88	179
Muszyna	131	112	103	126	106	96	192
Nałęczów	410	98	113	107	100	90	430
Piwniczna Zdrój	110	109	100	110	107	100	141
Polanica Zdrój	159	108	135	100	101	92	216
Połczyn Zdrój	155	108	102	112	99	91	173
Rabka Zdrój	130	117	116	107	102	96	185
Sopot	120	108	108	90	90	92	105
Supraśl	148	121	107	102	104	98	200
Szczawnica	134	117	164	76	109	82	174
Szczawno Zdrój	100	87	93	94	95	93	67
Świeradów Zdrój	145	103	140	117	100	92	225
Świnoujście	315	165	160	97	101	93	756
Ustka	165	156	143	126	100	93	432
Ustroń	116	124	148	117	101	97	242

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Roczników demograficznych GUS*.

Ośrodkami o najwyższej koncentracji stałych mieszkańców są: Inowrocław, Kołobrzeg i Sopot, więc miasta najludniejsze, natomiast o najniższej – Muszyna, Piwniczna, i Szczawnica, a więc ośrodki beskidzkie z południowego

pogranicza Polski. Porównując dane statystyczne w odniesieniu do powierzchni tych miast i liczby mieszkańców należy pamiętać, że od zakończenia II wojny światowej do połowy lat 80. XX w., zmiany administracyjne, polegające na przyłączeniu bądź wyłączeniu z nich określonych terenów, nie dotyczyły tylko Iwonicza, Krynicy, Muszyny i Ustki (*Zmiany...* 1985). Później korekty granic miast należały już do rzadkości i dotyczyły niewielkich przyłączeń, m.in. w Kamieniu Pomorskim i Supraślu (2003), Konstancinie-Jeziornej (2006) oraz Szczawnicy (2008). Jako ostatnie uzyskało prawa miejskie osiedle Krasnobród w 1995 r. [www.ksng.gugik.gov.pl].

Warto w tym miejscu przeanalizować, jak kształtował się rozwój demograficzny tych ośrodków w 2 połowie XX i na początku XXI w. Z dostępnych danych wynika, że w latach 1950–2009 dynamika zaludnienia w tych ośrodkach była zróżnicowana (tab. 4). Na ogół poziom wzrostu zaludnienia nie był stały i pokrywał się z ogólną tendencją innych miast w kraju. Najwyższy więc wzrost zaludnienia, i to we wszystkich ośrodkach, notowano w latach 50. XX w., jednak już w następnej dekadzie niektóre miasta odnotowywać zaczęły spadek liczby mieszkańców (Nałęczów, Szczawno). W kolejnych analizowanych dekadach spadek liczby ludności najpierw zaznaczył się w Jedlinie i Szczawnie, w latach 80. objął Duszniki, Sopot, Szczawnicę (zmiany administracyjne – wyłączenie Krościenka), Szczawno i Świnoujście i ponownie Jedlinę. W latach 90. depopulacja objęła Duszniki, Połczyn oraz po raz kolejny Jedlinę, Sopot i Szczawno, natomiast w pierwszej dekadzie XXI w. już prawie we wszystkich ośrodkach, z wyjątkiem Augustowa, Krasnobrodu i Piwnicznej, stan zaludnienia kształtował się na zbliżonym poziomie. Tak rysująca się tendencja sprawiła, że w latach 1950–2009 tylko w Szczawnie i Jedlinie zmniejszyła się liczba mieszkańców, w pozostałych natomiast uzdrowiskach miejskich poziom zaludnienia wzrósł, przy czym najbardziej, bo siedmiokrotnie w Świnoujściu, sześciokrotnie w Kołobrzegu, natomiast czterokrotnie w Gołdapi, Nałęczowie i Ustce. Trzeba jednak wyraźnie podkreślić, że zapoczątkowany pod koniec lat 90. proces depopulacji objął większość z nich i, jak się wydaje, będzie nadal trwał, na co wskazują parametry ruchu ludności.

Kolejny problem to wpływ procesów związanych z ruchem ludności na stan i zmiany w zaludnieniu i strukturach demograficznych. Analizując średnie parametry ruchu naturalnego, a ściślej poziom współczynnika urodzeń w miastach objętych analizą w latach 1979–1984 (tab. 5), należy stwierdzić, że wahał się on od ponad 23‰ w Gołdapi, Muszynie, Piwnicznej i Szczawnicy, do poziomowi 15‰ w Kołobrzegu, Konstancinie-Jeziornej, Nałęczowie i Ustroniu. Mniej natomiast zróżnicowany był średni poziom współczynnika zgonów, który wahał się od 5,1‰ w Gołdapi do 11,3‰ w Ciechocinku. Niezależnie jednak od skali średnich parametrów urodzeń i zgonów w poszczególnych miastach, wszystkie one notowały w tym okresie przyrost naturalny od 18,6‰ w Gołdapi do 2,8‰ w Konstancinie-Jeziornej. W pierwszej dekadzie XXI w. w przypadku pozio-

mu urodzeń sytuacja diametralnie się zmieniła, gdyż we wszystkich ośrodkach współczynnik uległ spadkowi i wahał się już tylko od 13,5‰ w Iwoniczu, Piwnicznej i Szczawnicy, do 6,6‰ w Sopocie.

Tabela 5. Średni poziom parametrów ruchu naturalnego ludności (‰) w latach 1979–2009

Uzdrowisko	1979–1984			1999–2009			Dynamika		
	urodzenia	zgony	PN	urodzenia	zgony	PN	urodzenia	zgony	PN
Augustów	20,2	7,9	12,3	9,8	8,1	1,7	-10,5	0,1	-10,6
Busko Zdrój	18,4	7,5	10,8	8,6	8,9	-0,3	-9,8	1,4	-11,2
Ciechocinek	17,0	11,3	5,8	7,7	11,8	-4,2	-9,4	0,6	-9,9
Duszniki Zdrój	17,2	6,2	11,0	9,2	13,4	-4,1	-7,9	7,1	-15,1
Gołdap	23,7	5,1	18,6	11,0	7,9	3,1	-12,7	2,7	-15,5
Inowrocław	18,1	10,5	7,7	9,4	10,0	-0,6	-8,8	-0,5	-8,3
Iwonicz Zdrój	19,4	8,3	11,2	13,5	9,9	3,6	-5,9	1,6	-7,6
Jedlina Zdrój	15,5	10,1	5,4	7,3	13,3	-6,0	-8,3	3,2	-11,4
Kamień Pomorski	22,7	6,8	15,9	10,3	11,3	-1,0	-12,4	4,5	-16,9
Kołobrzeg	13,8	5,5	8,3	9,2	7,8	1,5	-4,5	2,3	-6,8
Konstancin-Jeziorna	14,1	11,3	2,8	10,1	11,8	-1,7	-4,0	0,5	-4,5
Krasnobród	-	-	-	12,5	19,0	-6,5	-	-	-
Krynica Zdrój	19,5	8,0	11,5	9,1	9,4	-0,3	-10,4	1,4	-11,8
Kudowa Zdrój	20,0	6,1	13,9	10,2	9,5	0,8	-9,7	3,4	-13,1
Lądek Zdrój	21,0	10,4	10,6	9,9	10,9	-1,0	-11,1	0,5	-11,6
Muszyňa	23,0	8,8	14,1	11,5	10,8	0,7	-11,4	2,0	-13,4
Nałęczów	14,2	7,9	6,3	9,8	9,4	0,4	-4,4	1,5	-5,9
Piwniczna Zdrój	23,4	8,4	15,0	13,5	8,3	5,2	-9,9	-0,1	-9,8
Polanica Zdrój	17,9	9,2	8,7	6,8	11,5	-4,8	-11,2	2,4	-13,5
Połczyn Zdrój	20,7	8,9	11,8	9,6	9,9	-0,3	-11,1	1,0	-12,1
Rabka Zdrój	20,0	9,7	10,3	10,8	9,5	1,4	-9,1	-0,2	-8,9
Sopot	17,0	10,0	7,0	6,6	12,4	-5,8	-10,4	2,4	-12,9
Supraśl	18,3	8,1	10,2	8,6	10,3	-1,7	-9,7	2,2	-11,9
Szczawnica	24,0	9,5	14,5	13,5	8,1	5,4	-10,5	-1,4	-9,1
Szczawno Zdrój	18,1	11,3	6,8	6,4	11,3	-4,9	-11,7	0,0	-11,7
Świeradów Zdrój	20,2	8,4	11,7	11,0	12,3	-1,3	-9,2	3,9	-13,0
Świnoujście	17,2	5,9	11,2	7,8	8,5	-0,7	-9,3	2,5	-11,9
Ustka	19,0	5,6	13,4	9,2	8,3	0,9	-9,8	2,7	-12,5
Ustroń	14,8	9,8	5,0	8,9	10,3	-1,4	-5,9	0,4	-6,4

Współczynniki: urodzeń, zgonów, PN – przyrostu naturalnego

Źródło: Roczniki statystyczne miast: 1980, GUS, Warszawa 1985; 1981, GUS, Warszawa 1986; Miasta w Polsce, GUS, Warszawa 1994; Miasta w liczbach 1999–2000, GUS, Warszawa 2002.

Tabela 6. Średni poziom parametrów migracji ludności (‰)
w latach 1979–2009

Uzdrowisko	1979–1984			1999–2009			Dynamika		
	napływ	odpływ	saldo	napływ	odpływ	saldo	napływ	odpływ	saldo
Augustów	29,7	21,3	8,4	8,5	7,8	0,7	-21,2	-13,5	-7,7
Busko Zdrój	30,8	17,6	13,3	10,0	15,8	-5,8	-20,8	-1,8	-19,1
Ciechocinek	42,5	23,3	19,2	18,5	15,4	3,2	-24,0	-7,9	-16,0
Duszniki Zdrój	16,2	29,2	-13,0	11,3	17,9	-6,5	-4,8	-11,3	6,5
Gołdap	39,3	31,8	7,5	8,9	11,5	-2,6	-30,4	-20,4	-10,0
Inowrocław	32,6	16,9	15,7	9,2	9,9	-0,7	-23,4	-7,0	-16,4
Iwonicz Zdrój	40,5	41,5	-1,0	8,2	15,4	-7,2	-32,3	-26,1	-6,3
Jedlina Zdrój	23,1	35,2	-12,1	14,3	11,0	3,3	-8,8	-24,2	15,4
Kamień Pomorski	34,4	25,4	9,1	12,3	14,6	-2,2	-22,1	-10,8	-11,3
Kołobrzeg	32,4	19,9	12,5	11,9	13,8	-1,9	-20,5	-6,1	-14,4
Konstancin-Jeziorna	24,3	20,4	3,9	23,6	13,6	10,0	-0,7	-6,8	6,1
Krasnobród	-	-	-	28,1	7,3	20,8	-	-	-
Krynica Zdrój	24,6	23,8	0,8	7,6	16,2	-8,6	-17,0	-7,6	-9,4
Kudowa Zdrój	15,0	24,0	-9,0	8,7	8,6	0,1	-6,3	-15,4	9,1
Łądek Zdrój	22,7	29,5	-6,8	10,9	11,9	-1,0	-11,8	-17,6	5,8
Muszyňa	39,0	21,9	17,1	12,4	15,3	-2,9	-26,6	-6,6	-20,0
Nałęczów	33,7	25,1	8,7	11,5	14,8	-3,4	-22,3	-10,3	-12,0
Piwniczna Zdrój	11,5	20,6	-9,0	8,0	12,1	-4,1	-3,6	-8,5	5,0
Polanica Zdrój	21,2	24,2	-3,0	13,4	9,5	3,8	-7,8	-14,6	6,8
Połczyn Zdrój	20,9	22,8	-1,9	7,5	12,9	-5,3	-13,3	-9,9	-3,5
Rabka Zdrój	20,4	21,8	-1,4	11,3	11,5	-0,3	-9,1	-10,2	1,1
Sopot	34,2	35,5	-1,3	15,3	18,5	-3,2	-18,9	-17,0	-1,9
Supraśl	31,5	31,6	-0,1	15,0	9,1	5,8	-16,5	-22,5	5,9
Szczawnica	18,0	22,2	-4,2	5,9	11,1	-5,1	-12,0	-11,1	-0,9
Szczawno Zdrój	23,6	51,5	-27,9	22,2	20,7	1,6	-1,4	-30,8	29,4
Świeradów Zdrój	32,1	36,2	-4,1	10,3	13,9	-3,7	-21,8	-22,3	0,4
Świnoujście	25,6	20,2	5,4	10,5	10,4	0,1	-15,1	-9,8	-5,3
Ustka	46,0	28,1	17,9	11,9	16,5	-4,6	-34,1	-11,6	-22,5
Ustroń	34,6	19,9	14,8	15,5	13,0	2,5	-19,1	-6,8	-12,3

Źródło: Roczniki statystyczne miast...; Miasta w Polsce...; Miasta w liczbach...

Znamiennie natomiast rysowała się sytuacja w przypadku poziomu zgonów w tym okresie, gdyż w większości ośrodków średni współczynnik wzrósł, a co zatem idzie, odnotowano ubytek naturalny sięgający poniżej -6‰ (Jedlina i Krasnobród). Najwyższym średnim przyrostem naturalnym w tej dekadzie lat charakteryzowały się Iwonicz (3,6‰), Piwniczna (5,2‰) i Szczawnica (5,4‰). Zmiany w ruchu naturalnym w miastach – uzdrowiskach w ogólnym zarysie nawiązywały więc do sytuacji charakteryzującej w tym okresie inne ośrodki kraju, zarówno pod względem wielkościowym, jak i regionalnym.

W przypadku parametrów migracji ludności (tab. 6), sytuacja w analizowanych okresach jest bardziej złożona. Średni poziom imigracji w miastach objętych badaniem w latach 1979–1984 wahał się od 46‰ w Ustce do 11,5‰ w Piwnicznej, natomiast średni współczynnik emigracji o podobnej rozpiętości parametrów – od 51,5‰ w Szczawnie do 16,9‰ w Inowrocławiu. Ten stan przełożył się na bilans przepływów ludności. W połowie analizowanych miast średnie saldo migracji było dodatnie i sięgało ponad 15‰ (Ciechocinek, Inowrocław, Muszyna, Ustka), natomiast ubytek migracyjny w niektórych przypadkach sięgał nawet powyżej 20‰ (Szczawno). W pierwszej dekadzie XXI w. we wszystkich już miastach odnotowano spadek średniego współczynnika imigracji, przy czym w niektórych dochodził on do ponad 30‰ (Gołdap, Iwonicz, Ustka). W przypadku emigracji średni poziom współczynnika także wyraźnie się zmniejszył, sięgając nawet 30‰ (Szczawno). Tak zróżnicowane tendencje w poszczególnych miastach miały swoje odbicie w zmianach salda migracji, które w większości ośrodków było ujemne i jeszcze bardziej pogłębiło w niektórych ośrodkach deficyt migracyjny. Najkorzystniejszy wzrost bilansu migracyjnego w analizowanym okresie zaznaczył się w Szczawnie (29,4‰) i Jedinie (15,4‰), natomiast diametralnie odmienne zmiany efektu przepływów ludności charakteryzowały m.in. takie uzdrowiska, jak Ustka, Muszyna i Busko. Trudno jednak uchwycić tu prostą zależność. Sądzić należy, że zmiany w tym względzie warunkowane były całym splotem okoliczności ekonomiczno-gospodarczych stymulujących w ostatnich trzech dekadach krajowy rynek pracy.

Najlepiej zmienność i dynamikę bilansu średnich parametrów ruchu ludności ilustrują wydzielone typy miast wg metody Webba (tab. 7). Z jednej strony ukazują one kształtowanie się rozwoju bądź spadku zaludnienia, a z drugiej strony wskazują relacje między bilansem ruchu naturalnego a saldem migracji i decydującym czynnikiem wpływającym na bilans zaludnienia. O ile w pierwszym analizowanym okresie wyraźnie przeważały ośrodki o wzroście zaludnienia, na co decydujący wpływ miała przewaga przyrostu naturalnego nad saldem migracji (typy A, B i C), o tyle w drugim okresie w przeważającej liczbie ośrodków o spadku zaludnienia decydowało nieznacznie wyższe ujemne saldo migracji nad bilansem ruchu naturalnego.

Tabela 7. Typy jednostek wg metody Webba i ich zmienność

Ośrodek	Typ		Ośrodek	Typ		Ośrodek	Typ	
	1979–1984	1999–2009		1979–1984	1999–2009		1979–1984	1999–2009
Augustów	B	B	Konstancin-Jeziorna	C	D	Rabka	A	A
Busko	C	F	Krasnobród	.	A	Sopot	A	F
Ciechocinek	C	D	Krynica	B	E	Supraśl	A	D
Duszniki	H	G	Kudowa	A	B	Szczawnica	A	A
Gołdap	B	A	Łądek	A	G	Szczawno	H	F
Inowrocław	C	F	Muszyna	C	H	Świeradów	A	G
Iwonicz	A	H	Nałęczów	C	H	Świnoujście	B	E
Jedlina	H	E	Piwniczna	A	A	Ustka	C	H
Kamień Pomorski	B	F	Polanica	A	E	Ustroń	C	D
Kołobrzeg	C	H	Połczyn	A	G			

Typy wzrostu zaludnienia: A – przewaga przyrostu naturalnego (pn) nad ubytkiem migracyjnym (um); B – przewaga pn nad przyrostem migracyjnym (pm); C – przewaga pm nad pn; D – przewaga pm nad ubytkiem naturalnym (un)

Typy spadku zaludnienia: E – przewaga un nad pm; F – przewaga un nad um; G – przewaga um nad un; H – przewaga um nad pn

Źródło: opracowanie własne.

Powstaje zatem kolejny problem – na ile procesy zmieniające stan zaludnienia pociągnęły za sobą w ostatnich dekadach przekształcenia struktur demograficznych, przede wszystkim poziomu feminizacji i wieku społeczeństwa. Należy stwierdzić, że w większości ośrodków w poziomie feminizacji nastąpił spadek (tab. 8), co w tym przypadku należy tłumaczyć specyficzną relacją liczby kobiet do mężczyzn w okresie powojennym. Wówczas, według spisu z 1950 r., współczynnik feminizacji dla Polski wynosił 110, a dla miast 114. Trzeba jednak pamiętać, że o ile w latach 1950–1978 spadek ten objął większość analizowanych miast, o tyle w następnych przekrojach tendencje w tym zakresie były już zróżnicowane i w dużym stopniu zależały od wielkości i specyfiki ośrodka, co wiązało się z napływem określonych grup ludności. I tak, o ile w 1990 r. tylko w Świnoujściu uwidoczniła się przewaga mężczyzn nad kobietami, o tyle w 2009 r. we wszystkich uzdrowiskach była znowu wyraźna przewaga kobiet, wahająca się w 1990 r. w przedziale od 146,5 (Nałęczów) do 100,4 (Supraśl), natomiast w 2009 r. od 127,3 (Iwonicz) do 106,2 (Gołdap). Z punktu widzenia demograficznego pokrywało się to z ogólną sytuacją w kraju i nawiązywało do struktury funkcjonalnej, jaką prezentowały poszczególne ośrodki. Wydaje się, że szczególnie w ostatnim okresie taki stan wynikał z jednej strony z restrukturyzacji zatrudnienia w sektorze usług i wzmożonym popytem na pracę kobiet, a z drugiej

strony przewaga kobiet mogła być podyktowana szybszą, wydłużającą się przeciętną długością życia.

To właśnie ten proces oraz poziom ruchu ludności kształtował i nadal będzie stymulował drugą ważną cechę demograficzną – strukturę wieku (tab. 9). Brak powszechnej dostępności porównywalnych danych sprawił, że analizę oparto w tym zakresie na liczbie osób w wieku przedprodukcyjnym (0–17 lat) i poprodukcyjnym (dla kobiet powyżej 60 lat, dla mężczyzn powyżej 65 lat). Obliczając współczynnik obciążeń dla roku 1978 (przekrój okresu „echa wyżu demograficznego”) i 2009 (aktualny stan) oraz posiłkując się wzorem na obliczenie współczynnika starzenia się demograficznego (W_{sd}) (Długosz 1997, 1998), dokonano oceny stanu i przemian w ostatnich 30 latach.

Oceniając ten proces należy pamiętać (Kurek 2008), że do lat 90. XX w. proces starzenia ludności postępował w sposób złożony i warunkowany był przestrzennie w dużej mierze zmiennością wyżów i niżów demograficznych oraz kierunkami wzmożonych migracji, głównie wewnętrznych. Stąd też w pierwszej kolejności zjawisko postępującego starzenia demograficznego objęło w Polsce niektóre wiejskie, wybitnie emigracyjne regiony kraju (północno-wschodnie i południowo-zachodnie), następnie w większości pozostałe tereny wiejskie, a w ostatniej fazie, od końca lat 80. XX w., proces ten dotknął miasta. Stało się to na skutek, jak już wspomniano, wydłużania się przeciętnej długości życia ludności oraz w związku z zahamowaniem imigracji do miast i znaczącego spadku urodzeń (Długosz 1997, 1998a, 1998b, 1999; Długosz, Rachwał 2000). Szczególnie zjawisko to warunkowane było w ostatnich dwóch dekadach XX w. i na przełomie wieków wielkością miast. Większe zaczęły odczuwać to bardziej ze względu na restrukturyzację gospodarki. Jak wynika z uzyskanych danych (tab. 8), o ile w 1978 r. udział ludności młodej (w wieku przedprodukcyjnym), wahał się w przedziale wielkościowym 38–23%, a najstarszej (w wieku poprodukcyjnym) 3–12%, o tyle relacje te uległy zmianie w 2009 r. Wówczas wartości ekstremalne udziału najmłodszych spadły do poziomu 12–21%, a najstarszych wzrosły i do przedziału 12–26%. Oznacza to znaczący wzrost poziomu starości demograficznej, co wyrażają współczynniki obciążeń. O ile w pierwszym przekroju tylko w jednym przypadku współczynnik ten przekroczył wartość 40 (miasto Sopot), natomiast najniższymi parametrami charakteryzowały się Świnoujście i Kamień Pomorski – na poziomie poniżej 10, o tyle w drugim analizowanym przekroju współczynnik ten spadł poniżej poziomu wartości 60, a w większości miast uzdrowiskowych przekroczył wartość 100, co w tym przypadku oznacza przewagę grupy ludności poprodukcyjnej nad przedprodukcyjną. Z ogólnych porównań wynika, że w latach 1978–2009 proces starzenia objął wszystkie badane ośrodki, przy czym najwyższą dynamiką starzenia się ludności charakteryzowały się: Busko, Duszniki, Kołobrzeg, Kudowa, Rabka, Świnoujście i Ustka, natomiast najniższą – Iwonicz i Konstancin-Jeziorna.

Tabela 8. Poziom poziomu feminizacji w uzdrowiskach w latach 1950–2009

Ośrodki/lata	1950	1978	1990	2009	Ośrodki/lata	1950	1978	1990	2009
Augustów	117	108	108	113	Muszyna	117	105	110	109
Busko Zdrój	119	103	109	116	Nałęczów	100	150	147	121
Ciechocinek	139	122	122	124	Piwniczna Zdrój	105	113	102	102
Duszniki Zdrój	120	122	116	116	Polanica Zdrój	127	118	118	121
Gołdap	107	100	103	106	Połczyn Zdrój	113	110	111	115
Inowrocław	118	112	111	111	Rabka Zdrój	145	127	122	111
Iwonicz Zdrój	125	150	140	127	Sopot	124	113	116	117
Jedlina Zdrój	104	114	107	113	Supraśl	109	91	100	111
Kamień Pomorski	100	103	106	113	Szczawnica	106	120	108	109
Kołobrzeg	113	107	107	113	Szczawno Zdrój	98	116	114	113
Konstancin-Jeziorna	135	118	113	114	Świeradów Zdrój	122	110	112	119
Krasnobród	-	-	122	106	Świnoujście	100	98	98	107
Krynica Zdrój	135	122	121	115	Ustka	118	100	102	111
Kudowa Zdrój	152	118	117	113	Ustroń	113	113	113	114
Łądek Zdrój	127	121	117	119					

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Roczników demograficznych* GUS...

Jeszcze bardziej starzenie się społeczeństwa uwidacznia szczegółowa analiza wieku ludności według grup wiekowych (0–14 i powyżej 65 lat). Analizując ostatnie 15-lecie (tab. 10), należy zwrócić uwagę na fakt, że o ile w 1995 r. najwyższy poziom starości demograficznej (I_{sd} powyżej 100) charakteryzował tylko dwa ośrodki (Sopot i Szczawno), o tyle w 2009 r. już w większości analizowanych miast uzdrowiskowych zaznaczyła się przewaga ludności w wieku powyżej 65 lat nad grupą wiekową 0–14. Jednak niezależnie od miasta i jego przestrzennego charakteru, we wszystkich mniej lub bardziej zaznaczył się proces starzenia się społeczeństwa. Na przełomie XX i XXI w. najwyższym wskaźnikiem starzenia charakteryzowały się Krynica oraz Busko, Kamień Pomorski, Kudowa, a także Gołdap, Kołobrzeg, Muszyna, Piwniczna, Szczawnica, Świnoujście i Ustka, natomiast relatywnie najniższym – Konstancin-Jeziorna oraz Krasnobród.

Reasumując należy stwierdzić, że zmiany w stanie i dynamice zaludnienia są zbieżne z miastami o odmiennych funkcjach. Tendencje w tym zakresie nawiązują zarówno do trendów poszczególnych grup wielkościowych miast polskich, jak i rozkładu regionalnego. Zapoczątkowany pod koniec lat 90. XX w. proces depopulacji w miastach, w tym uzdrowiskowych, będzie trwał nadal, na co wskazują trendy w parametrach ruchu ludności i wydzielone typy współzależności według metody Webba.

Tabela 9. Poziom i dynamika procesu starzenia się ludności w miastach – uzdrowiskach wg wieku aktywności zawodowej w latach 1978–2009

Miasto	Ludność w wieku (%)				Współczynnik obciążenia		W _{SD}
	przedprodukcyj- nym		poprodukcyj- nym				
	1978	2009	1978	2009	1978	2009	
Augustów	34	20	7	16	22	83	23
Busko Zdrój	37	16	6	18	16	112	33
Ciechocinek	28	15	10	24	37	163	27
Duszniki Zdrój	30	17	4	20	143	121	29
Gołdap	37	22	5	13	10	61	24
Inowrocław	29	17	9	17	30	96	19
Iwonicz Zdrój	30	20	11	13	36	64	12
Jedlina Zdrój	29	17	6	19	21	110	25
Kamień Pomorski	32	17	4	17	12	102	29
Kołobrzeg	32	17	3	18	11	105	29
Konstancin-Jeziorna	26	18	10	19	38	102	16
Krasnobród	-	20	-	17	-	82	-
Krynica Zdrój	32	17	10	21	30	121	26
Kudowa Zdrój	33	17	5	19	16	109	29
Łądek Zdrój	29	16	7	20	22	124	27
Muszyna	33	20	11	17	34	83	19
Nałęczów	31	22	11	20	34	93	20
Piwniczna Zdrój	38	21	9	15	25	73	22
Polanica Zdrój	28	15	7	21	25	140	27
Połczyn Zdrój	29	17	7	19	24	107	23
Rabka Zdrój	38	19	9	19	22	98	29
Sopot	23	12	10	25	41	208	27
Supraśl	33	20	9	17	27	87	21
Szczawnica	34	21	11	17	32	84	20
Szczawno Zdrój	23	15	9	24	37	164	23
Świeradów Zdrój	28	18	5	16	19	91	21
Świnoujście	30	16	3	18	10	112	29
Ustka	33	16	4	17	11	104	30
Ustroń	28	17	9	20	31	118	23

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl i *Rocznika statystycznego*...

Tabela 10. Dynamika procesu starzenia się ludności w uzdrowiskach według grup wiekowych w latach 1995–2009

Miasto	Ludność w wieku lat				I _{sd}		W _{sd}
	0-14		> 65				
	1995	2009	1995	2009	1995	2009	1995–2009
Augustów	24	15	10	13	40	89	13
Busko Zdrój	21	13	9	15	41	113	14
Ciechocinek	20	12	15	20	77	160	12
Duszniki Zdrój	19	14	11	16	59	117	10
Gołdap	27	17	8	11	29	64	13
Inowrocław	22	14	10	13	44	94	12
Iwonicz Zdrój	24	14	10	9	44	66	8
Jedlina Zdrój	20	14	14	16	70	113	8
Kamień Pomorski	22	13	7	13	32	95	14
Kołobrzeg	21	13	8	14	37	103	14
Konstancin-Jeziorna	18	15	15	15	86	101	3
Krasnobród	24	16	15	14	64	88	7
Krynica Zdrój	24	13	11	17	47	130	16
Kudowa Zdrój	23	14	10	15	43	109	15
Łądek Zdrój	20	12	11	16	55	130	13
Muszyń	26	16	11	14	41	86	13
Nałęczów	17	13	11	16	67	122	8
Piwniczna Zdrój	27	16	10	13	38	80	14
Polanica Zdrój	19	12	14	18	74	151	11
Połczyn Zdrój	22	13	12	15	53	110	12
Rabka Zdrój	23	16	12	16	52	103	11
Sopot	16	10	18	21	109	215	10
Supraśl	23	14	13	15	56	107	11
Szczawnica	26	16	11	15	41	90	14
Szczawno Zdrój	17	12	17	21	102	179	9
Świeradów Zdrój	22	14	12	13	55	92	9
Świnoujście	20	12	7	14	37	112	14
Ustka	21	13	8	13	37	98	13
Ustroń	20	13	12	16	58	124	12

Współczynniki: I_{SD} – indeks starości demograficznej; W_{SD} – starzenia się demograficznego

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl.

W perspektywie czasowej ta sytuacja przełoży się na struktury demograficzne i zmiany w tym zakresie, jednak specyfika tych przemian, jak należy sądzić, stymulowana będzie niekoniecznie wielkością ośrodka, ale jego rolą w sieci miast. Jak dalej się ukształtuje demograficzny los miejskich polskich uzdrowisk, w dużej mierze zależeć będzie od ich kondycji gospodarczej, która powiązana

będzie z polityką uzdrowiskowo-zdrowotną, a ta z kolei – z popytem i podażą na tym dość specyficznym rynku pracy. W znacznej mierze zależeć to także będzie od ich atrakcyjności ofert i siły przyciągającej, co przełoży się na procesy stymulujące charakter demograficzny lokalnych społeczności.

Bibliografia

- Długosz Z., *Stan i dynamika starzenia się ludności Polski*, „Czasopismo Geograficzne” 1997, t. 68, z. 2.
- Długosz Z., *Próba określenia zmian starości demograficznej Polski w ujęciu przestrzennym*, „Wiadomości Statystyczne” 1998, nr 3.
- Długosz Z., *Zmiany przestrzenne w tempie starzenia się ludności Polski w latach 1986–1995*, [w:] *Problemy transformacji struktur regionalnych w procesie zmian systemu gospodarowania i integracji europejskiej*, red. Z. Ziolo, „Zeszyty Naukowe WSiIZ”, z. 4, Rzeszów 1998.
- Długosz Z., *Sytuacja demograficzna w dużych miastach Polski na tle kraju w świetle procesu starzenia się ludności*, [w:] *Przestrzeń miejska, jej organizacja i przemiany*, red. L. Kaczmarek, Łódź 1999.
- Długosz Z., Rachwał T., *Starzenie się ludności w dużych miastach Polski na tle pozostałych ośrodków i obszarów wiejskich*, „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny AP. Prace Geograficzne” 2000, z. 209, Kraków.
- Gaworecki W. W., *Turystyka*, Warszawa 2000.
- Groch J., *Badania diagnostyczne uzdrowisk polskich z zastosowaniem metod wielowymiarowej analizy porównawczej*, „Rozprawy habilitacyjne UJ”, nr 220, Kraków 1991.
- Kompedium wiedzy o turystyce*, red. R. Gołembski, Warszawa 2002.
- Kowalczyk A., *Geografia turystyki*, Warszawa 2002.
- Kulczycki Z., *Zarys historii turystyki w Polsce*, Warszawa 1977.
- Kurek S., *Typologia starzenia się ludności polski w ujęciu przestrzennym*, Kraków 2008.
- Miasta w Polsce*, GUS, Warszawa 1994.
- Miasta w liczbach 1999–2000*, GUS, Warszawa 2002.
- Szromek A. R., *Turystyka w polskich uzdrowiskach i prawne uwarunkowania jej rozwoju*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej”, seria: *Organizacja i zarządzanie*, z. 40, Gliwice 2007.
- Roczniki demograficzne (1989–2010)*, GUS, Warszawa 1990–2011.
- Rocznik statystyczny miast 1980*, GUS, Warszawa 1981.
- Rocznik statystyczny miast 1985*, GUS, Warszawa 1986.
- Turystyka*, red. W. Kurek, Warszawa 2007.
- Zmiany administracyjne miast 1945–1984*, GUS, Warszawa 1985.
- www.ksng.gugik.gov.pl.
- www.stat.gov.pl (stąd: bank danych lokalnych).